

Abstrakt

Předkládaná rigorózní práce komplexním způsobem pojednává o institutu účastenství na trestném činu (dále též jen „účastenství“) v českém trestním právu. Předmětem zkoumání je zejména výklad účastenství *de lege lata*, tj. platná právní úprava obsažená v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. V textu jsou obsaženy i četné návrhy *de lege ferenda*, což vyplývá z kritického přístupu k současné úpravě účastenství v našem právním řádu.

Účastenství je tradičním, složitým tématem nauky trestního práva. Otázka trestní odpovědnosti za účastenství na trestném činu je jednou z nejsložitějších otázek trestněprávní teorie i praxe. Komplikovanost problémů vyplývá především ze skutečnosti, že pomocí tohoto institutu je trestním právem zapovídáno jednání, které zpravidla bezprostředně (přímo) nenaplnuje znaky skutkové podstaty trestného činu. Jednání účastníka je tedy nutné vždy určitým způsobem odvozovat od jednání pachatele (či spolupachatele), jež znaky skutkové podstaty vždy (alespoň zčásti) naplňuje. Obdobně pak lze říci, že v závislosti na konkrétních systémech účastenství se trestní odpovědnost účastníka více či méně odvíjí od trestní odpovědnosti hlavního pachatele. Práce je rozdělena do sedmi základních kapitol, které jsou dále členěny.

Nejprve se zabýváme terminologickými otázkami. Odlišujeme tzv. eventuelní (fakultativní) účastenství a nutné (obligatorní) účastenství, účastenství v užším smyslu a účastenství v širším smyslu a nakonec se zabýváme pojmem trestné součinnosti, který navrhuje nahradit pojmem „související trestná činnost“. Tato změna by se podle našeho názoru měla projevit i v legislativě (např. nahrazení rubriky „Některé další formy trestné součinnosti“ Dílu 8 v Hlavě X. trestního zákoníku).

Dále rozebíráme institut účastenství z obecného teoretického pohledu. Uvádíme možné legislativní koncepce, které jsou známy z jednotlivých právních řádů kontinentální Evropy (diferenciovaný model vs. unitární model), přinášíme přehled teorií trestní odpovědnosti za účastenství na trestném činu, mezi nimiž kromě kauzální

teorie a teorie akcesority uvádíme teorii dominující v italské nauce (tzv. teorie pluralitní skutkové podstaty). Následně se věnujeme problematice tzv. materiálního (fyzického) účastenství a tzv. morálního (psychického) účastenství se zaměřením na stanovení minimálního koeficientu pro trestnost jednání.

V hlavní (čtvrté) části práce se věnujeme zevrubné analýze české právní úpravy *de lege lata* s tím, že pojednáváme také o důvodech postihování jednotlivých forem účastenství. Podrobně se zabýváme konkrétními projevy pomoci, návodu a organizátorství. V této kapitole kritizujeme zejména příliš přísnou akcesoritu, na které je postavena koncepce českého trestního zákoníku, a existenci institutu organizátora. Nový trestní zákoník prakticky přebírá úpravu účastenství z předešlého socialistického trestního zákoníku z roku 1961, který platil do 31. prosince 2009. Z tohoto pohledu lze nový trestní zákoník nazvat promarněnou šancí.

Na závěr pojednání o jednotlivých formách účastenství je zařazena kapitola o závažnosti účastenských jednání. Příklady zde uvedené ukazují, že obecně méně závažné formy účastenství mohou být v konkrétním případě závažnější, než formy obecně více závažné (např. pomoc závažnější než návod). Účastenství může být rovněž závažnější než pachatelství. Pravidlem je tato skutečnost v případě osoby organizátora. Na pojednání o závažnosti navazuje kapitola pátá zabývající se specificky trestáním účastenství.

V šesté kapitole rozebíráme některé specifické otázky. Nejprve se zabýváme institutem agenta provokatéra z hmotněprávního pohledu. Na rozdíl od většinového názoru současné doktríny se přikláníme k možnosti aplikace institutu zániku trestnosti účastenství i v případě agenta provokatéra, a tedy k jeho beztrestnosti. Dále se zabýváme skutkovou podstatou účasti na organizované zločinecké skupině, která je podle našeho názoru konstruována chybně, což brání její aplikaci v praxi. Nakonec se věnujeme problematice účastenství v souvislosti s trestní odpovědností právnických

osob, která bohužel není v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob výslovně upravena.